

EL MOVIMENT DE RENOVACIÓ PEDAGÒGICA:
RELACIONS CATALANO-MALLORQUINES.

Antoni J. Colom i Cañellas.
Catedràtic de Teoria de l'Educació.
Universitat de les Illes Balears.

Honorable Sr.,
Il.lms. Sres. i Srs.
Sres. i Srs.,

Meia Baldiri Reixac: "lo que de millor tenen les històries és fer-nos conèixer el que som... Cada un dels homes sap molt bé que no fa res que els altres no hagin fet, o no puguin fer. La Història, ens fa veure amb major claredat els defectes presents que tenim, i els que hem tingut en el passat, i dels quals no fèiem cas; ens estimula a millorar-nos, i a reparar en uns i en altres, en tot el que ens sia possible".

Igual que el mestre empordanès, també crec que la Història ens fa reparar en uns i en altres, ens ajuda, en definitiva, a conèixer-nos, i, alhora ens fa veure els nostres defectes, si bé també "ens estimula a millorar-nos". Si realment és així, quin símbol hi ha millor que el recordatori de la nostra herència pedagògica per tal que aquesta Societat Catalana de Pedagogia iniciï amb força, i esperançadament, la seva tasca?

Recordar, doncs, el nostre passat educatiu de caire renovador és articular-se amb un temps i uns homes que es mereixen no tan sols el record sinó també la continuïtat. D'altra banda, integrar en aquest context el "fet mallorquí" és, esper, confirmar el sentit ampli de la "catalanitat" amb la qual adjectivem la Societat que avui ens empara.

Les llengües defineixen i determinen la mentalitat dels pobles, car, més que cap altre element cultural, social o polític,

unifiquen i filtren, mitjançant la paraula, un sentit de la realitat i del món que, malgrat els segles passats, ens continua identificant. Fins i tot tal com és ara, la nostra realitat, malgrat la seva diversitat, pertany també a una unitat de paísatge -la Mediterrània- que estreny, encara més, els llaços d'identificació esmentats. Per això mateix, quan l'economia es fonamentava en la terra, les diferències eren encara molt més petites, perquè, tanmateix, les formacions socials obeïen a una mateixa situació de supervivència. És, en tot cas, quan el món econòmic es desenvolupa mitjançant la manufacturació de matèries primeres, quan, de fet, es dona una intervenció transformativa de la natura per part de l'home i, quan apareixen noves formes socials que, a la llarga, determinaran les diferències entre les comunitats humanes.

Doncs bé, entre Catalunya i Mallorca es donen diferències en les formacions socials de caire burgès, la qual cosa, i pel fet d'esser l'educació una manifestació social que sorgeix en funció de les pròpies necessitats socials, el desenvolupament d'aquesta serà també diferent. El fet que, a Barcelona, al final del XVIII, hi hagués una Junta de Comercio, i a Palma de Mallorca, es creàs una Sociedad Económica de Amigos del País, és una dada evident, que ens diu que en aquells moments les formacions socials, a una i altra banda, eren, si més no, diferents.

Òbviament, cent anys més tard, la renovació educativa que s'estendrà pertot arreu, àdhuc a casa nostra, haurà d'esser, pel fet d'obeir a situacions socials diverses, també diferent. De tota manera, i malgrat la diferència en les formacions socials capitalistes -a Catalunya amb una tradició de segles; a Mallorca s'inicia en aquell moment amb el retorn dels capitals colonials- també, a l'Illa, es donarà un moviment de Renovació Educativa que, normalment, no és conegut aquí, al Principat, i que és prou coordinable a nivell de fets i experiències amb el

vostre, fins al punt que les diferències i similituds que la comparança ens dóna, ens permetria de parlar d'una renovació pedagògica catalana i no d'una renovació educativa a Catalunya, tal com hom ha anat fent fins ara.

A Catalunya, i potser dit d'una forma massa esquemàtica, la Renovació Educativa pot ésser explicada a partir de tres models definidors, cada un d'ells, dels diversos interessos socials.

- El de la Burgesia Conservadora, on podríem incloure, també, el noucentisme encapçalat per Xènius. Òbviament, les classes dominants, disconformes amb la manca d'eficàcia del sistema estatal d'educació, que ni tan sols el regeneracionisme de la restauració havia pogut millorar, crearen llurs pròpies escoles per tal d'assegurar-se una continuïtat en llur situació de privilegi; Palau Vera i Pau Vila i llurs escoles -Mont d'Or i Horaciana-, així com Bardina i, en general, tot el moviment proper a la Lliga i a Prat de la Riba, podrien, matisant-ne les diferències, ser inclosos en aquesta línia d'actuació.
- El del Republicanisme Liberal; potser el més arrelat al magisteri i a les escoles públiques, i el més obert a les influències de l'exterior, és també el que, si bé a nivell genèric, es troba més proper a l'esperit institucionalista.
- L'Obrerista; com a fruit de les condicions a què l'industrialisme sotmet la classe obrera. Aquesta veu, en l'educació, l'element alliberador i desalienador de la seva situació de postergació econòmico-social. Ferrer i Guàrdia i el CENU són, gairebé, els cims d'aquesta tendència.

Enfront d'aquests tres models, la tendència integrista oposa també els seus plantejaments, per bé que la incidència no fou en absolut de predomini. Ruiz Amado representa, a nivell pedagògic, aquesta línia tradicional.

A Mallorca, aquest model tanmateix no és aplicable; en primer lloc cal dir que l'acumulació de capital per part de la burgesia illenca era molt migrat comparat amb les acumulacions que ja es donaven a Catalunya. Això farà que la nostra burgesia, gairebé tota ella, s'inclogui dins la línia integrista que aleshores era dictada pel bisbat, i s'aprofitei, pel que fa a l'educació de les classes tradicionals, dels diversos ordes religiosos que s'hi començaran a establir al final del segle XIX. Tot això durà a la llarga a una burgesia castellanoparlant que tan sols ara, en el nostre temps, i amb la Universitat, descobreix la seva llengua i el fet diferenciador.

D'altra banda, la minvada burgesia liberal intentà d'establir el seu propi model educatiu tot seguint els dictats de la Institución Libre de Enseñanza, i així inaugurà, el 1880, la Institución Mallorquina de Enseñanza amb la qual, de fet i malgrat que només durà 7 anys, s'inicià la nostra història de l'educació renovada i renovadora.

El moviment obrer tingué les seves pròpies escoles: la Escola Democràtica Republicana, de signe bakuninista, inicià sobre el 1870 aquest tipus d'experiències, que continuaren en altres escoles, entre les quals cal destacar la de la Unión Obrera Balear. De tota manera, i ben prest, les escoles del Círculo de Obreros Católicos, així com el sindicalisme groc que, amb l'ajut del bisbat, s'implantà, posaren fi a aquests assaigs progressistes.

Què restà aleshores? Simplement dues coses: el record de l'experiència institucionista -la Institución Mallorquina de Enseñanza- que fou dirigida per Alexandre Rosselló i Mateu Obrador, i els mestres; els nostres mestres, que des de posicions polítiques diverses: republicans, socialistes (els menys), regionalistes -tot seguint la línia de ~~Valenti~~ Almirall- i sobretot liberals, del vell partit liberal-constitucionista de Sagasta, iniciaren per llur compte i risc, i motivats per un

sentit professional i de deure social realment encomiable, la tasca de renovar l'educació sense gairebé rebre cap ajut, puix que, la política illenca, en mans del conservadorisme integrista, oposà a llurs experiències el sentit tradicional i dogmàtic de l'ensenyament religiós.

Aleshores, el model de la renovació illenca quedà de la manera següent: un esplet de mestres, ajudats tan sols per la inspecció d'ensenyament, però no per cap instància política significativa. Doncs bé, malgrat aquesta situació, també a casa nostra es produí el miracle; miracle que obeí fonamentalment als elements següents:

- L'herència institucionista sempre molt present. Cal tenir en compte que el 1918 fou inaugurat a Palma un Museu Pedagògic d'acord amb el model establert a Madrid per Bartolomé Cossío, model que l'Escola Normal amb professorat recent graduat a l'Escuela Superior del Magisterio accentuà encara més.
- Els viatges a l'estranger que feren diversos mestres mallorquins, els quals, un cop de retorn, generalitzaven allò que havien vist, mitjançant conferències a llurs companys.
- El contacte amb Catalunya, fins a tal punt que la nostra renovació, tal com ja havia insinuat, és una prolongació de la vostra, per bé que a l'Illa es dóna alguna particularitat prou interessant com és el cas de la formació de mestres.

Proven això que deim les fites següents, que mostraran ensem les diferències i les similituds entre les experiències catalanes i mallorquines. A Mallorca es publiquen els primers llibres **de tot** l'Estat referits als Treballs Manuals (1892) i a l'ensenyament cíclic (1884). El primer d'ells és obra de Miquel Porcel, director de l'Escola de Pràctiques de la Normal de Palma, i fou fruit d'un viatge que féu a l'estranger, i d'una estada de mig any a Suècia. El segon, és obra de Gabriel Comes, pare de Joan i Margalida Comes, que, a Madrid i Barcelona,

respectivament, foren protagonistes de llurs moviments de renovació educativa. La primera obra representa el primer pas important i seriós cap a l'ensenyament actiu i cap a la integració del treball a l'escola. El segon és una de les primeres mostres, per no dir la primera, de la influència de Herbert a Espanya. Cal dir, al respecte, que fou a partir del 1895 quan, també M. Porcel, es dedicà a "programar" tot l'ensenyament primari mitjançant el "mètode cíclic", i arribà a vendre més d'un milió de llibres de text, arreu d'Espanya, puix que fins i tot feia versions especials per a Catalunya, País Basc i Galícia, i també a moltes repúbliques americanes: Argentina, Uruguai, Cuba, Equador, etc.

Ja al segle XX, seran els viatges a França, Itàlia, Suïssa, Bèlgica, etc. dels nostres mestres (que fins i tot participaren en el Congrés Internacional de la Haia, el 1912) els que, a poc a poc, aniran acostant a l'Illa les noves experiències. En aquests anys -pel voltant del 1910- hom pot descobrir una certa influència de l'Escola Serena de Maria Boschetti Alberti que assajà a Muzzano i a Agno; comença la introducció de la psicologia amb la publicació a Palma del test Binet-Simon (1913). Més tard, sobre el 1917, la Normal de Palma comptà amb un laboratori de Pedagogia Experimental que dirigí el catedràtic Francisco Bello, lligat a l'escola experimentalista de Simarro a Madrid. També, el 1912, tenim una experiència pre-freinetista a l'escola de Llucmajor, ja que els alumnes aniran publicant per espai d'un any una revista escolar feta per ells mateixos.

Com hom pot comprendre, són aquest fets elements gairebé diferenciats amb els del Principat, per bé que, ensems, començarà a haver-hi una col.laboració cada vegada més ferma i manifesta. El 1912, a Mallorca, ja és coneguda Montessori, i hom inicia, tímidament, l'aplicació del mètode globalitzat de Decroly; l'any següent, l'escoltisme de Baden Powell, tot just iniciat sis anys abans a Anglaterra, és també una realitat entre nosaltres, i quan, l'any 1914, s'organitza la primera escola

d'Estiu a Barcelona ja hi assisteixen dues mestres mallorquines, que, com a fruit d'aquesta estada, iniciaran, l'octubre del mateix any, l'aplicació del mètode de la doctora italiana a llurs escoles, essent sense cap dubte, Catalunya i Mallorca, les capdavanteres en la pràctica montessoriana a Espanya.

També, l'agost de 1914, gairebé després de la inauguració de l'Escola del Bosc a Montjuïc, l'ajuntament de Palma comença a fer gestions per tal de crear també una altra Escola del Bosc al Castell de Bellver. Com veiem, l'institucionalisme, de bell nou, i les relacions directes amb Barcelona, van coordinant i aproximant les accions renovadores, que, malgrat els diferents condicionaments socials, s'anaven produint a les Illes i a Catalunya, palesament.

El moviment renovador mallorquí tingué ressò a fora, puix que Ciutat de Mallorca aconseguí l'organització del Congreso Nacional Pedagógico l'any 1920. Hi havien ja confirmat llur participació tots els integrants de les avantguardes pedagògiques de tot l'Estat, des de Cossío fins a Eladi Homs i Rosa Sensat. De tota manera, la reacció de l'Església fou tan forta, les amenaces i els atacs personals tan fora de to, que, per tal de no arribar a enfrontaments, hagué d'esser anul·lat, amb la qual cosa les Illes perderen una gran oportunitat per a engriscar en la tasca renovadora un major nombre de mestres.

Per intentar compensar aquest fet, la inspecció organitzà aquell mateix any un viatge pedagògic a França, Bèlgica i Catalunya, per tal de donar a conèixer, de primera mà, les experiències que, a nivell educatiu, hom hi duia a terme. Ja en aquests moments, del 1917 al 1920, a Mallorca, hom escrivia i parlava de la Comunitat Escolar Lliure de Wyneken, de l'experiència més democràtica i internacionalista de Pau Geheb, de Claparède, de l'Institut J.J. Rousseau de Ginebra, etc.; a la Normal, els futurs mestres, aprenien a globalitzar segons Decroly, i llurs professors publicaven treballs d'investigació aplicant el mèto-

de experimental; hi havia, a més, preocupacions serioses per l'educació dels subnormals i, en algunes escoles hom aplicava tècniques àudio-visuals.

De tota manera, cal ara matisar una diferència prou significativa. Me referesc a la formació "alternativa" del magisteri. En efecte, no forem implantades, a Mallorca, les Escoles d'Estiu, malgrat llur primerenca i continuada incidència, puix que, cada any, mestres illencs es desplaçaven a Barcelona per tal de participar-hi.

A Mallorca, tal com deia, es plantejà un altre model de formació i innovació professional, mitjançant els anomenats "Cursos de Formació per a Mestres", que hom feia cada estiu, organitzats per la Inspecció d'Ensenyament Primari, i que tenien lloc a fora de Palma, cada any en un indret diferent; la durada era d'una setmana en règim d'internat. S'hi donà sempre una gran importància a les **didàctiques** especials i als mètodes que permetien de fer un ensenyament actiu, tot això dins la més fidel tradició de l'Escola Nova. D'aquesta forma, es consolidaven grups de mestres amb fortes relacions personals fruit de la convivència i del treball en comú desenvolupat, i que, després, des de les respectives escoles, anaven donant cos a tot un moviment pedagògic de caire renovador molt lligat i unitari.

Alhora, i des del 1893, s'anaven fent nombroses colònies escolars; l'escoltisme era ja un moviment important, fins al punt que, el 1929, Baden Powell vingué a l'Illa. Cal també, malgrat que sigui de passada, citar el paper important de l'illenc Joan Comes, que donà a conèixer mitjançant els seus llibres i articles, fonamentalment a la "Revista de Pedagogia" de la qual era secretari de redacció, noves experiències educatives, des del mètode de "complexos" del soviètic Blonsij fins al mètode de projectes de Kilpatrick sense oblidar que, juntament amb Domingo Barnés, fou el primer traductor de Piaget al castellà.

D'altra banda, dins el decenni dels anys trenta és conegut el Pla Dalton; algun mestre aplica ja les escales avaluadores d'Alexandre Galí; i alhora que Martí Alpera (al centre escolar Pere Vila, del passeig de Sant Joan de Barcelona) assajava el mètode de projectes (any 1931), Llorenç Duran feia el mateix a la seva escola de Sencelles, poble que aleshores comptava un miler d'habitants, típic de la ruralia mallorquina. El paralelisme, en aquest cas, es converteix en plena coincidència tant en el temps com a nivell pedagògic.

La influència freinetista catalana, encetada per Herminio Almendros a Lleida, també ens arribà, bé que molt minvada; de tota manera, cal dir que sobre el 1934, a Consell, s'iniciava una experiència d'aquest tipus de la qual ens ha quedat una meravellós i valuosa col·lecció de la revista escolar que els alumnes anaven fent.

Per tal de concloure aquest recorregut històric cal esmentar l'aportació mallorquina al fet renovador català, centrada bàsicament en Margalida Comes, directora de la Normal de la Generalitat i professora del Seminari de Pedagogia de la Universitat, i per tant, companya d'Emili Mira, que tantes vegades vingué a l'Illa, fonamentalment, a participar al seminari de Psiquiatria Infantil que desenvolupaven un esplet de mestres mallorquins. També caldria citar Gabriel Alomar (amic, des de feia molts anys, de Joaquim Xirau), el qual, gràcies al seu càrrec d'ambaixador d'Espanya al Quirinal (Itàlia), aconseguí, el 1934, el curs sobre el mètode Montessori per a Barcelona.

Aquests darrers anys les relacions han continuat cada vegada més fortes. A Mallorca, com a Catalunya, des de ben prest, la defensa de la llengua es convertí en l'instrument de renovació educativa, principalment, els anys seixanta. El començament de bell nou de les Escoles d'Estiu al Principat, possibilità que, per primera vegada, aquesta experiència fos traslladada a Mallorca, fins al punt que hi arrelà fortament, ja que,

ara, podem dir, que, després de Barcelona, Palma és l'indret on més Escoles d'Estiu s'han anant fent; així mateix, l'intercanvi de professorat, experiències i material ha estat continuat i la recuperació del freinetisme, així com la Institució Rosa Sensat, també ha deixat una influència innegable en els mestres illencs.

I el moment present, fins i tot el futur, pot ser contemplat de la mateixa forma? En certa mesura, sí, perquè, ara més que mai, en aquest darrers anys, hom parla de bell nou de "renovació educativa": els mestres, el professorat en general, les autoritats acadèmiques, la societat tota, es preocupa per renovar l'educació, renovar l'escola i renovar el professorat.

Obviament, sembla que entram en un nou període històric on el saber, tal com ja hem dit, serà el fonament de la nova economia; en un període postcapitalista que es fonamentarà en la informatització de gairebé totes les activitats humanes. Algú ja digué que, així com l'industrialisme del XIX necessitava una xarxa de transports (carreteres, ferrocarrils, canals, ports, etc.) per tal de desenvolupar el comerç i amb ell l'economia, igualment ara, en la societat postindustrial, es faran necessàries unes noves xarxes per tal de distribuir els nous productes; aquestes xarxes, seran, però, de tipus telemàtic, i els productes, evidentment, seran informacions. Per tal de dur a terme aquesta transformació, hom vol, també, transformar, renovar en definitiva, l'escola. Ens trobam, doncs, en un moment articulador, i nosaltres, els pedagogs, tenim l'obligació d'orientar el sistema educatiu i, fins i tot, de donar camins i sortides a les reformes i als plantejaments de renovació escolar.

La meua opinió al respecte, és que hem d'aprendre de la Història, i amb aquest sentit, no podem mai menysprear dues aportacions que el nostre comú moviment de renovació educativa ens ha donat.

La primera d'elles és la creença que l'escola és un servei al nen; en efecte, allò que, en definitiva és definidor del moviment de l'Escola Nova, no són, ni ho foren mai, els mètodes concrets que foren aplicats en el seu si; creure això seria un error lamentable, tal com així ha estat. Tot el contrari, l'Escola Nova fou una idea, una Filosofia de l'Educació que se centrà fonamentalment en les idees d'adaptar i adequar l'escola al nen, i de respectar tots els seus drets i necessitats; d'aquí, doncs, que allò veritablement revolucionari no fou que els nens aprenguessin mitjançant una impremta, unes fitxes, o desenvolupant un contracte o un projecte; el mètode era, gairebé, l'anècdota, un mitjà per tal de dur a terme una determinada concepció d'escola, perquè darrera ella romania un sentit antropològic, una definició precisa d'allò que era un infant i d'allò que havia d'esser l'educació. Les grans aportacions de l'Escola Nova foren, doncs, a nivell d'idees, i sobretot, el fet d'intentar de dur aquestes idees a la pràctica: llibertat, pau, democràcia, respecte, possibilitats de joc, d'activitat, d'expressió personal, de felicitat...

En efecte, la renovació educativa del començament del segle, s'integrà des dels seus inicis en el si de l'Escola Nova, i conseqüentment, la seva ideologia fou la seva conquesta, i és avui part important de la seva herència. Avui, igual que ahir, consider que continuen essent vàlids els seus missatges ideològico-educatius, molt més que els seus mètodes. Crec que val la pena de renovar ara, avui, les nostres escoles mitjançant les idees que ja al començament d'aquest segle definiren el nostre comú moviment de renovació educativa; una escola justa, democràtica, compensadora, respectuosa amb el nen i amb la seva personalitat, una escola, en definitiva, orientada cap a la consecució de la seva felicitat, on ell es trobi lliure i amb capacitat d'expressar les seves necessitats, és, encara, una escola que ens manca i que es fa necessària avui més que mai, puix que els condicionaments socials, familiars i fins i tot d'espai són

normalment agressius per als nostres infants.

Pareu esment que, quant a l'herència històrica, no faig referència als mètodes. No dic per tant que allò que aquí cal recuperar sien els mètodes de la nostra primera renovació. En canvi, allò que sí que cal, és recuperar la idea, o més, clarament, recuperar la teoria; els mètodes, perquè sien vàlids, han d'estar al servei d'una idea, o si es vol, d'una teoria de l'educació. Si aquesta teoria és clarament expressada, la triadella del mètode és ja una qüestió més aviat addicional. D'altra banda, només si recuperem la idea de la nostra primera renovació, podrem desfer-nos de l'esclavitud del mètode. Tan renovador és Freinet com el Team Teaching, sempre que ambdós estiguin en funció d'una idea renovadora; i, en aquest país nostre, les idees de pau, llibertat, democràcia, respecte, possibilitat d'expressió, d'imaginació i de creació no tan sols són renovadores sinó que, dites a nivell d'escola, semblen encara utòpiques, i la utopia, cal tenir-ho present, és com una mentida imperfecta, perquè encara pot esser veritat.

La segona aportació que vull extreure de la nostra Renovació Educativa i que consider de cabdal importància per a renovar de bell nou l'escola és un fet gairebé oblidat. Me referesc al fet que, malgrat els estudis publicats sobre el moviment de renovació a Catalunya, i l'existència, en aquell temps, de revistes com Quaderns d'Estudi, hom no ha fet mai declaració expressa de l'esperit culturalista -quant a cultura popular- que tengueren les nostres escoles. Dilthey i Spranger hi foren sempre ben presents, perquè aleshores, dir escola era articular la cultura de la comunitat amb les noves generacions. D'aquesta forma, l'escola era la que donava continuïtat d'una voluntat de poble, comunitària, de supervivència i d'identitat.

Doncs bé, crec que aquest sentit, gairebé oblidat, de la nostra Renovació, té, avui en dia, un paper important en l'aspecte cul-

tural, i per convertir-se, alhora, en un element dinàmic d'innovació escolar.

Ens han retornat els mots -tal com demanava Espriu-, però hem oblidat els objectes. I els hem oblidats perquè de les metàfores més o manco maximalistes de la nostra època, una d'elles, dissortadament, ha esdevingut realitat. "L'Aldea Global", gràcies als mass media, és ja evident als nostres ulls, i són també evidents les seves conseqüències en forma de "normalització", de "normalització entròpica" que cerca, i aconsegueix, la indiferenciació a qualsevol nivell; els costums, els comportaments, són gairebé idèntics, tot diluint les cultures i particularitats dels homes. Però no és tan sols això. Es dona també una normalització axiològica que encara és més greu: les opinions, els posicionaments, les creences, estan, cada vegada, més neutralitzats.

De tota manera, aquesta visió global de la cultura va associada a l'industrialisme; cada vegada més l'home està informat, però aquesta informació el va separant dels altres homes. Els denunciadors del futur, i sobretot del futur postmodern, parlen d'un home sol, solitari, individualista i autosuficient, en comunicació amb tot el món i veritablement capacitat per a rebre i enviar informació; gairebé la imatge d'un radioafecionat a les matinades solitàries que exerceix el seu hobby.

Hi ha, certament, el perill que l'escola vagi també determinat-se cap a aquest costat; ja ha estat dit en el nostre temps, amb un símil ben gràfic i gastronòmic, que si l'escola d'avui en dia dona "coberts" o "menús" fixos i concrets als estudiants, l'escola de demà els donarà menjar a la carta.

Obviament la fal·làcia de l'eficàcia, del desenvolupament individual, duu acompanyat un sentit antropològic, un disseny d'home amb el qual particularment no estic d'acord. En defini-

tiva, per lluitar contra aquest individualisme que s'origina des de les noves cultures i des de les més actuals tecnologies i que sembla fruit d'abstraccions i de culpables invisibles -el "sistema" cada vegada més es dissol per així fer-se més omnipresent-, jo oposaria el veritable llaç social, i sobretot comunitari, que se generaria des de la diferenciació concreta. O sia, davant el sentit gairebé globalitzat i uniforme del sistema que mena a l'individualisme més alienant, cal oposar-hi el dret a la diferenciació, el dret a ésser cadascú ell mateix com a única via possible de fer realitat el veritable contacte humà, i regenerar, doncs, l'humanisme.

A nivell concret i en el marc de l'educació, o fins i tot, a nivell d'escola, la meua proposta és que aquesta, aglutinant-se a les definicions del nostre temps, esdevingui com uns mass media diferenciadors, i no com els altres, veritables aglutinadors de voluntats; uns mass media en definitiva, que retornin allò que és propi, allò que fa diferents els homes, i per tant els pobles, que fins i tot dugui la diferenciació al seu darrer extrem, ja que tan sols així l'escola serà la transmissora de la cultura popular d'allà on es troba. L'escola ha de lligar-se a la terra i als homes, perquè ella és de fet l'única garantia de supervivència de nosaltres mateixos, enfront de les cultures universals. Per tal d'aconseguir aquest objectiu, i més en uns indrets com els nostres, de gran tradició comarcal, cal anar cap a una territorialització de l'educació, a una descentralització d'allò que ja està descentralitzat, i a partir d'aquí, iniciar una tasca de transformació curricular en funció de l'àmbit cultural i territorial on és integrada l'escola.

Cal doncs, dissenyar curricula eco-culturals per tal de retornar a l'escola les seves capacitats formadores i educadores, i que, de bell nou, hi sigui cert el paradigma herbertià segons el qual el fet instructiu ha de dur, immanentment, el fet reformador i educatiu.

No crec, per tant, que la renovació, avui en dia, depengui del mètode i de la tècnica; cada mestre ha de triar allò que sigui més a prop i més d'acord amb la teoria educativa que es planteja; tant els darrers, de caire tecnològic, com els de l'Escola Nova, són vàlids si, realment, s'adapten a allò que nosaltres volem que sigui, ~~realment~~, l'escolà. No hem de tenir por a les noves tecnologies sempre que siguin emprades per a donar sentit, per a significar els continguts que transmeten. Perquè, una escola que sorgeixi de la cultura viva i popular, no és una escola tancada i limitada pels particularismes ~~cultu-~~ **ra**ls; és, en tot cas, una escola que duu a terme la seva tasca, desalienant, iniciant el nen en les veritats més pròpies i sentides, com a primera passa per a arribar a un coneixement general que a més serà propi i, allò que és més important, sentit com a obra personal.

Perquè jo no veig cap al futur el paradigma de la desescolarització de la societat com a model de formació. Òbivament cada vegada tendrem més possibilitats culturals fora de l'escola; això, és clar, no ofereix cap dubte. Ara bé, malgrat tot, tendrem escola i la tendrem sempre que comenci a dur a terme una nova funció, funció que personalment jo definiria com el fet d'esser allò que anomenem espai de síntesi. En una societat que va entrant al postindustrialisme, es necessita una escola que, alhora, sigui coherent amb la tècnica i amb l'home. L'escola, doncs, ha de renovar-se tant a nivell científic com a nivell cultural. A nivell científic, cal una transformació important del currículum, que cada vegada més haurà d'especialitzar-se en llenguatges, tant humans com formals com de màquines; a nivell cultural, l'escola ha de continuar essent la gran aliada de l'home: ha de donar-li coneixement del seu món propi, de les seves arrels, i a partir d'aquí, generalitzar els coneixements amb sentit ha d'esser la missió de l'escolà territorialitzada que a nivell cultural proposam.

Però, avui en dia, l'escola ha d'esser, per més raons, espai de síntesi. Cal tenir present que, ja ~~ma~~, qualsevol llar és, o pot esser, un centre especialitzat en recepció i emissió tecnològica, d'informació. Discs, cintes, cambres fotogràfiques, ràdios, T.V., ~~text~~text, telèfon, cinema, vídeo, ordinador domèstic, etc., posen a l'abast del nen, i sense l'escola, una gran quantitat d'informació. A més hi ha el carrer i altres institucions que intervenen educativament: ajuntaments, museus, la ciutat, s'aproximen a la utopia de la ciutat educativa. Doncs bé, en aquesta situació per a què l'escola? Simplement, per a dur a terme la seva necessària missió: esser, a qualsevol nivell, espai de síntesi, o si ho preferim, ara, espai d'espais. Síntesi de tots els missatges rebuts pels multimedia, síntesi entre la cultura científica i la popular, síntesi entre les capacitats de recepció i d'emissió, síntesi quant a reordenació, reestructuració i donadora de sentit de tot allò que el nen va rebent, i síntesi, en definitiva, de la passivitat i de l'activitat, del nen espectador i del nen amb capacitat de creació de cultura a través dels pensaments, les idees i els seus missatges, i amb una utilització de la mateixa tecnologia que ho fa receptor.

Una escola activa, participativa, territorialitzada, creativa, on hom treballi en grup, i que sigui discursiva, crítica, interdisciplinària i, per què no? tecnològica. Una escola imaginativa, que vagi formant una humanitat que s'apropiï de l'univers per la ciència, l'acció i els somnis.

Moltes gràcies.